

Олена Гаврило
(Суми, Україна)

ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аналіз педагогічної літератури засвідчив велику різноманітність поглядів на трактування поняття «дослідницька діяльність», однак чітко вимальовуються три підходи, а саме: процесуальний, результативний та комбінований. За умови реалізації процесуального підходу процес дослідження аналізується з точки зору поєднання його складових. Як приклад можна навести тлумачення, подане у збірнику за редакцією Р. Романчук. Тут визначається, що дослідницька діяльність пов'язана з «виконанням творчого, дослідницького завдання із заздалегідь невідомим рішенням» [5, с. 9]. Якщо ж поглянути на проблему дослідницької діяльності як процесуальну основу психічного та соціального розвитку дитини, варто звернутися до праць П. Гальперіна. Автор трактує дослідницьку діяльність як творчий процес спільної діяльності двох (або більше) суб'єктів з пошуку рішення невідомого, у ході якого здійснюється міжсуб'єктний обмін культурними змістами і цінностями, переживаннями, способами діяльності, а результатом є формування наукового світогляду й актуалізація особистісного потенціалу залучених до цього процесу суб'єктів пізнання [1, с. 236].

Якщо ж схилитися до результативного підходу в тлумаченнях поняття «дослідницька діяльність», тобто, спрямування її на отримання емпіричних даних про довкілля, то виникає необхідність акцентувати увагу на цілепокладанні та ціледосягненні. Зокрема, детально проаналізовано зміст результативності цієї діяльності О. Заболотним. Згідно з ним, це «інтеграційний компонент особистості, який характеризується єдністю знань цілісної картини світу, вміннями, навичками наукового пізнання, ціннісного ставлення до його результатів і розвиненим інтелектом, що забезпечує її самовизначення й саморозвиток» [2].

У педагогічних дослідженнях існує також комбінований підхід, котрий

можна охарактеризувати наявністю двох смислових центрів: акцентування уваги на самому процесі і на результатах його здійснення. Прикладом реалізації цього підходу може слугувати тлумачення, яке запропонувала Н. Яришева [8]. З точки зору автора, дослідницька діяльність – це специфічна людська діяльність, яка регулюється свідомістю й активністю особистості, спрямована на задоволення пізнавальних, інтелектуальних потреб; продуктом же діяльності є нове знання, отримане відповідно до поставленої мети, об'єктивних законів і наявних обставин, що визначають реальність та досяжність мети; має конкретні способи і засоби дій, пов'язані з постановкою проблеми, виявленням об'єкта дослідження, проведенням експерименту, описом і поясненням фактів, формулюванням гіпотези, перевіркою отриманого знання. Процес дослідження завжди починається з пізнавальної потреби, мотивації пошуку, передбачає виявлення певної проблеми чи протиріччя, вивчення й пояснення невідомого [6]. Д. Ельконін наголошував на призначенні дослідницької діяльності дошкільників для «перевідкриття наукових знань або теорій» [7, с. 20]. Однак не треба забувати, що процес дитячих «відкриттів» у першу чергу формує і розвиває когнітивні процеси, тобто, це «перетворювальна діяльність мислення, яка відповідає пізнавальним мотивам та особистісним потребам дитини, спрямована на виявлення сутності досліджуваних явищ, процесів, відрізняється персоніфікованістю, творчістю, комунікабельністю» [7, с. 76]. З точки зору фахівців дошкільної освіти, розглянута діяльність – «специфічний вид пізнавальної діяльності, який використовує навчальне дослідження в якості головного способу досягнення освітнього результату під час вивчення будь-якої теми або предмету в різних ланках освіти» [5]. Г. Пустовіт характеризує її як «діяльність, яка безпосередньо пов'язана з розв'язанням творчого дослідницького завдання, що немає наперед відомого результату (у різних галузях науки, техніки, мистецтва) та передбачає етапи, характерні для наукового дослідження (визначення проблеми, ознайомлення з літературними джерелами та їх опрацювання, формулювання гіпотези, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення, формулювання

висновків, конкретна суспільно корисна, масова чи природоохоронна робота дошкільників за результатами здійсненого дослідження)» [4].

Як бачимо, дослідницька діяльність дітей дошкільного віку є складною і багатоаспектною проблемою. До її вивчення залучаються вчені з різними напрямками наукових інтересів, відповідно, у психології і педагогіці можна виділити велику кількість підходів і трактувань даного питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин П. Я. Введение в психологию : учебное пособие для вузов. М. : Книжный дом «Университет», 1999. 332 с.
2. Заболотний О. В. Формування дослідницьких умінь учнів у процесі вивчення синтаксису української мови. URL : <http://narodnaosvita.kiev.ua>
3. Проектні технології у дошкільному навчальному закладі / Упоряд. Ю. Д. Буракова Х. : Вид. група «Основа», 2009. 234 с.
4. Пустовіт Г. П. Дослідницька діяльність дітей та учнівської молоді. Енциклопедія освіти / Гол. ред. В. Г. Кремень. Академія педагогічних наук України. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 236-237.
5. Формування первинних екологічних уявлень у дошкільників: Методичний збірник перспективного педагогічного досвіду з проблеми екологічної освіти дітей дошкільного віку / За ред. Р. О. Романчук. Запоріжжя : 2014. 310 с.
6. Чотири тактики педагогічної підтримки дитини. / Упоряд. А. Русаков, Н. Касіцина. К. : Видавничий дім «Шкільний світ» : Вид. Л. Галіцина, 2006. 112 с.
7. Эльконин Д. Б. Избранные педагогические труды / Под ред. В. В. Давидова, В. П. Зинченка. М. : Педагогика, 1989. 554 с.
8. Яришева Н. Ф. Екологічне виховання дошкільників. К. : Грамота, 2001. 211 с.